

УПРАВЛІННЯ КОНЦЕНТРАЦІЄЮ ВИРОБНИЦТВА НА ПІДПРИЄМСТВІ

Вінницький технічний національний університет

Анотація

Розглянуто сутність, форми, види, переваги концентрації виробництва та її безпосередній вплив на економіку підприємства.

Ключові слова: концентрація, ефективність, економіка підприємства.

Abstract

The essence of the concentration of production and its direct influence on economy of the enterprise is considered.

Keywords: concentration, efficiency, business economics.

Внаслідок науково-технічного прогресу на підприємствах різних галузей здійснюються складні процеси подальшого розвитку суспільного виробництва та суспільного поділу праці. Ці процеси проявляються в поступових змінах і розвитку багатьох суспільних форм у комплексі заходів, які спрямовані на раціональне поєднання в просторі та часі процесів праці з матеріальними елементами виробництва. Серед основних суспільних форм організації виробництва провідну роль відіграє концентрація виробництва (КВ).

Висока і раціональна концентрація спеціалізованого виробництва забезпечується шляхом ефективного використання сучасної техніки та високопродуктивного устаткування. Це призводить до збільшення виробничої потужності підприємства.

Концентрація виробництва – це процес зосередження засобів виробництва та трудових ресурсів на великих підприємствах з метою збільшення обсягів продукції [1].

Вона дає можливість підприємствам застосовувати в своїй господарській діяльності різні заходи. Процес концентрації на підприємстві базується на основі таких форм:

- 1) збільшення випуску подібної продукції (спеціалізовані підприємства);
- 2) збільшення випуску різномірної продукції (універсальні підприємства);
- 3) розвитку концентрації на основі поєднання різних галузей виробництва на одному підприємстві (підприємства — комбінати);
- 4) розвитку концентрації на основі диверсифікації виробництва.

Дія законів технологічного способу виробництва, а саме ефективне зростання продуктивності праці, розвиток суспільного виробництва та суспільного поділу праці, конкуренції на ринку вимагає від підприємств капіталізувати свою частину прибутків. Це призводить до зростання розмаху виробництва окремих підприємств, великих об'ємів КВ [2].

КВ може виконуватись у наступних раціональних формах галузевої організації виробництва: спеціалізації підприємств, їх укрупнення, кооперування та комбінування. Ці форми взаємопов'язані між собою.

Спеціалізація виробництва – це суспільна форма організації виробництва, яка характеризує процес зосередження діяльності підприємства на виготовленні певної продукції.

Кооперування виробництва характеризується спільним виготовленням певного виду кінцевої продукції.

Комбінування виробництва характеризується поєднанням в одному підприємстві багатьох виробництв, які належать до різних галузей промисловості. Існують абсолютний та відносний рівні КВ.

Абсолютна концентрація визначає обсяг виробництва окремих підприємств. Її рівень визначають такі показники, як обсяг випуску продукції, середньосписочна чисельність працівників, середньорічна вартість основних виробничих фондів.

Відносна концентрація визначається за рахунок розподілу загального обсягу виробництва в галузі між підприємствами різного масштабу. До показників, які визначають рівень відносної концентрації, відносяться: частка окремого підприємства у випуску певної продукції в обсязі її випуску в цілому по галузі, частка підприємства на ринку. Для визначення відносного рівня КВ всі підприємства групують за їх розмірами. Показники рівня відносної концентрації в певній мірі характеризують ступінь монополізації підприємства. Рівень КВ найбільш точно та в повній мірі відображає обсяг чистої продукції.

КВ характеризується зосередженням засобів виробництва, робочої сили та випуску продукції на великих підприємствах. Відбуваються процеси усупільнення та суспільного поділу праці [3].

Розрізняють ресурсну та економічну КВ. Ресурсна концентрація характеризується певною кількістю ресурсних показників. Економічна концентрація дає реальну можливість здійснити визначальний вплив фізичних осіб на господарську діяльність інших підприємств.

Для визначення рівня концентрації застосовують наступні показники [4]:

- галузевий рівень концентрації $PK_{гал}$:

$$PK_{гал} = \frac{Q_{вел.гал.}}{Q_{заг.гал.}} \times 100\% ,$$

де $Q_{вел.гал.}$, $Q_{заг.гал.}$ - обсяг виробленої продукції великими підприємствами і загалом галузі за певний період відповідно, грн.

- рівень загальногосподарської концентрації P_k :

$$P_k = \frac{Q_{зг}}{Q_{заг.г.к.}} \times 100\% ,$$

де $Q_{зг}$, $Q_{заг.г.к.}$ - обсяг продукції, який вироблений великими підприємствами за певний період часу в межах господарського комплексу країни.

КВ відбувається за наявності впливу таких факторів: науково-технічного прогресу на підприємстві та зростання потреби в певних видах продукції.

КВ має свої переваги та недоліки. Ефективність економіки підприємства проявляється у тому випадку, коли в економічній системі діють підприємства різних розмірів. КВ покращує економічні показники роботи підприємства та вдосконалює процеси планування та управління. Із збільшенням розмірів підприємств зростає показник фондівіддачі та продуктивність праці, зменшуються питомі вкладення капіталу у виробництво, знижується собівартість продукції та зростає рентабельність підприємства [5].

До основних переваг КВ можна віднести:

- можливість впровадження нового високопродуктивного устаткування;
- раціональна організація праці на підприємстві;
- можливість створення більш потужних дослідних підрозділів;
- наявність умов для економічного використання матеріалів та палива на підприємстві.
- До основних недоліків КВ відносяться:
- погіршення управління виробництвом на підприємстві;
- ріст транспортних витрат;
- великі терміни для освоєння потужностей на виробництві;
- невідповідність розміру підприємств відповідно до наявних ресурсів;
- припинення випуску певного виду продукції через вихід з ладу великих підприємств.

Загалом, процес зосередження засобів виробництва на підприємстві є об'єктивним та прогресивним процесом. Через те в усіх галузях господарської діяльності спостерігається тенденція зростання концентрації виробництва. Види та форми прояву концентрації виробництва мають можливість здійснювати поглиблений аналіз для оцінки ефективності цього процесу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Кочетигова Т. Концентрація в економіці: теоретичні аспекти. Бізнес-Інформ. 2016. № 12. С. 305–312
2. Нікітіна Т. А. Концентрація та централізація капіталу як фактора економічного зростання / Т. А. Нікітіна // Журнал : наукові праці НУХТ. – № 48. – С. 39–47.
3. Даниліна С. Система показників концентрації економіки. Вісник соціально-економічних досліджень. 2010. № 39. С. 224–230.
4. Кирилюк А. Методика оцінки рівня концентрації та монополізації економіки. Економіка і суспільство. 2016. № 3. С. 66–72
5. Кизим Н. А. Концентрация и интеграция капитала / Н. А. Кизим. – Х. : Бизнес Информ, 2000. – 102 с.

Кондратюк Владислав Вадимович – студент групи МВКД-19б, факультет менеджменту та інформаційної безпеки, Вінницький національний технічний університет, Вінниця, e-mail: kondratyuk.vlad1008@gmail.com

Науковий керівник: **Глуценко Лариса Дмитрівна** – кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки підприємства та виробничого менеджменту, Вінницький національний технічний університет, Вінниця, e-mail: lglushenko@gmail.com

Kondratyuk Vladyslav Vadimovich – student of the MVKD-19b group, Faculty of Management and Information Security, Vinnitsa National Technical University, Vinnitsa, e-mail : kondratyuk.vlad1008@gmail.com

Scientific supervisor: **Hlushchenko Larysa Dmitrivna** – Ph.D. (Econ.), Associate Professor of Business Economics and Production Management, Vinnitsa National Technical University, Vinnitsa, e-mail: lglushenko@gmail.com